

تحلیل تأثیر نقص در ارائه اطلاعات کامل بر اعتبار قرارداد بیمه: مقایسه حقوق ایران و انگلیس
مصطفی انصاری نژاد

دانشجوی دکتری تخصصی حقوق خصوصی، گروه حقوق خصوصی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

mostafa.ansarinejad@iaua.ac.ir

وحید قاسمی عهد (نویسنده مسئول)

استادیار، گروه حقوق خصوصی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

v-ghasemiahd@iaua.ac.ir

حسین جاویر

دانشیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکدگان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران.

hjavavar@ut.ac.ir

سید وحید لاجوردی

استادیار، گروه حقوق خصوصی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

sv.lajevardi@iaua.ac.ir

قابل انتشار در دوره ۲۵ شماره ۶۵ (بهار ۱۴۰۵) نشریه پژوهش‌های حقوقی

چکیده

قرارداد بیمه به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای مدیریت ریسک، بر پایه اصل حسن نیت استوار است. این اصل ایجاب می‌کند که طرفین قرارداد، به ویژه بیمه‌گذار، اطلاعات کامل و دقیقی را در مورد موضوع بیمه ارائه دهند. عدم ارائه اطلاعات کامل می‌تواند تأثیرات قابل توجهی بر اعتبار قرارداد بیمه داشته باشد. در حقوق ایران، تعهد به ارائه اطلاعات بر اساس ماده ۱۹۰ قانون مدنی و ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ تنظیم شده است. در این سیستم، مسئولیت اصلی ارائه اطلاعات بر عهده بیمه‌گذار است، و عدم ارائه اطلاعات کامل می‌تواند به ابطال قرارداد منجر شود. در حقوق انگلیس، تعهد به ارائه اطلاعات بر اساس اصل حسن نیت و قوانین بیمه دریایی ۱۹۰۶ و قانون بیمه ۲۰۱۵ تنظیم شده است. در این سیستم، هم بیمه‌گذار و هم بیمه‌گر موظف به رعایت اصل حسن نیت کامل هستند، و صرف عدم افشای اطلاعات کافی برای ابطال قرارداد کافی است. این مطالعه تطبیقی نشان می‌دهد که هر دو سیستم حقوقی بر اهمیت اصل حسن نیت و تعهد به ارائه اطلاعات کامل تأکید دارند، اما تفاوت‌هایی در رویکردهای آن‌ها وجود دارد. در حقوق ایران، ابطال قرارداد نیاز به اثبات تقصیر بیمه‌گذار دارد، در حالی که در حقوق انگلیس، صرف عدم افشای اطلاعات کافی است. همچنین، در حقوق انگلیس، بیمه‌گر نیز موظف به افشای اطلاعات است، در حالی که در حقوق ایران این تعهد بیشتر بر عهده بیمه‌گذار است. این مقاله با استفاده از روش تحقیق تطبیقی-تحلیلی، به بررسی قوانین، رویه‌های قضایی و دکترین حقوقی در دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس می‌پردازد.

کلمات کلیدی

قرارداد بیمه، تعهد به ارائه اطلاعات، حقوق ایران، حقوق انگلیس، اصل حسن نیت، ابطال قرارداد، مسئولیت مدنی.

مقدمه

قرارداد بیمه به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای مدیریت ریسک در جوامع مدرن، نقش کلیدی در تضمین امنیت اقتصادی افراد و بنگاه‌ها ایفا می‌کند. این قراردادها، که بر پایه اصل حسن نیت^۱ استوار هستند، ایجاب می‌کنند که طرفین قرارداد، به ویژه بیمه‌گذار، اطلاعات کامل و دقیقی را در مورد موضوع بیمه ارائه دهند. این اطلاعات، مبنای ارزیابی خطر و تعیین حق بیمه توسط بیمه‌گر قرار می‌گیرد. بنابراین، هرگونه نقص یا عدم ارائه اطلاعات کامل می‌تواند تعادل قرارداد را بر هم زده و منجر به بی‌اعتباری آن شود^۲.

در سیستم‌های حقوقی مختلف، از جمله حقوق ایران و انگلیس، تعهد به ارائه اطلاعات کامل به عنوان یکی از تعهدات اولیه طرفین قرارداد بیمه مورد توجه قرار گرفته است. در حقوق ایران، این تعهد در قالب اصل حسن نیت و مواد قانونی مانند ماده ۱۹۰ قانون مدنی و ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ مورد تأکید قرار گرفته است^۳. از سوی دیگر، در حقوق انگلیس، اصل حسن نیت که در قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶^۴ به طور صریح بیان شده است، به عنوان پایه قراردادهای بیمه شناخته می‌شود^۵.

با این حال، علیرغم اهمیت این تعهد، در عمل موارد متعددی وجود دارد که یکی از طرفین، به ویژه بیمه‌گذار، به دلایل مختلف از ارائه اطلاعات کامل خودداری می‌کند. این مسئله می‌تواند پیامدهای حقوقی جدی به دنبال داشته باشد، از جمله ابطال قرارداد، مسئولیت مدنی و جبران خسارت. در این راستا، بررسی تطبیقی تأثیر عدم ارائه اطلاعات کامل بر اعتبار قرارداد بیمه در دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

این مطالعه تطبیقی نه تنها به تحلیل قوانین و رویه‌های قضایی دو کشور می‌پردازد، بلکه به دنبال شناسایی نقاط قوت و ضعف هر سیستم حقوقی در مواجهه با این مسئله است. برای مثال، در حقوق ایران، ابطال قرارداد در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل، نیاز به اثبات تقصیر بیمه‌گذار دارد، در حالی که در حقوق انگلیس، صرف عدم افشای اطلاعات کافی برای ابطال قرارداد کافی است^۶. این تفاوت‌ها نشان‌دهنده رویکردهای متفاوت دو سیستم حقوقی به مسئله تعهد به ارائه اطلاعات و آثار نقض آن است.

اطلاعات کامل و دقیق به عنوان مبنای اصلی ارزیابی خطر و تعیین حق بیمه توسط بیمه‌گر، تأثیر تعیین‌کننده‌ای در فرآیند قرارداد بیمه دارد. به عبارت دیگر، بیمه‌گر با استفاده از این اطلاعات می‌تواند خطرات موجود را تحلیل کرده و بر اساس آن حق بیمه مناسبی را تعیین نماید. هرگونه نقص، عدم دقت یا عدم افشای اطلاعات می‌تواند فرآیند ارزیابی خطر را مختل کرده و در نهایت منجر به به هم خوردن تعادل قرارداد شود. از این رو، عدم ارائه اطلاعات کامل یا ارائه اطلاعات نادرست ممکن است به بی‌اعتباری قرارداد و ابطال آن منجر گردد. این امر اهمیت رعایت اصل افشای اطلاعات در قراردادهای بیمه را دوچندان می‌کند و مسئولیت سنگینی را بر دوش طرفین، به ویژه بیمه‌گذار، می‌گذارد.

¹Utmost Good Faith

^۲ناصر کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵)، ۱۶۷.

^۳سید حسین صفایی، حقوق بیمه (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۰)، ۸۷.

^۴Marine Insurance Act 1906

^۵Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), ۱۰۹.

این مطالعه تطبیقی قصد دارد تا با تحلیل قوانین و رویه‌های قضائی دو کشور، جنبه‌های مختلف این مسئله را بررسی کند و همچنین نقاط قوت و ضعف هر سیستم حقوقی را در برخورد با تخلف از تعهد به ارائه اطلاعات شفاف و کامل شناسایی نماید. به‌عنوان مثال، در حقوق ایران، ابطال قرارداد در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل معمولاً نیازمند اثبات تقصیر از جانب بیمه‌گذار است، به‌گونه‌ای که باید نشان داده شود که بیمه‌گذار عمداً یا به‌طور غیرمحتاطانه اطلاعات را پنهان کرده است. در حالی که در حقوق انگلیس، صرف عدم افشای اطلاعات کافی و نادرست به‌طور خودکار می‌تواند منجر به ابطال قرارداد شود. این تفاوت‌های اساسی میان دو سیستم حقوقی نشان‌دهنده رویکردهای متفاوت به مسئله تعهد به ارائه اطلاعات و آثار نقض آن است و به‌ویژه بر چگونگی تأثیر این نقض بر اعتبار قرارداد بیمه در هر کشور تأکید دارد. هدف اصلی این تحقیق، بررسی تطبیقی تأثیر عدم ارائه اطلاعات کامل بر اعتبار قرارداد بیمه در حقوق ایران و انگلیس است. در این راستا، سوالات اصلی تحقیق عبارتند از:

عدم ارائه اطلاعات کامل چه تأثیری بر اعتبار قرارداد بیمه در حقوق ایران و انگلیس دارد؟
رویکرد حقوقی دو سیستم به مسئولیت طرفین در صورت نقض تعهد به ارائه اطلاعات چیست؟
چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی بین دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس در این زمینه وجود دارد؟
این مقاله با استفاده از روش تحقیق تطبیقی-تحلیلی، به بررسی قوانین، رویه‌های قضایی و دکترین حقوقی در دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس می‌پردازد. در نهایت، این مطالعه به دنبال ارائه پیشنهادهای برای بهبود قوانین و رویه‌های مرتبط با تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه، به ویژه در حقوق ایران، است.

۱_ تعریف قرارداد بیمه و اصول حاکم بر آن

۱_۱_ تعریف قرارداد بیمه

قرارداد بیمه به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای مدیریت ریسک، در سیستم‌های حقوقی مختلف تعاریف مشابهی دارد. در حقوق ایران، قرارداد بیمه به عنوان یک عقد معین، بر اساس ماده ۱ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ تعریف شده است. بر اساس این ماده، بیمه عقدی است که به موجب آن، بیمه‌گر تعهد می‌کند در ازای دریافت حق بیمه، خسارات ناشی از خطرات معین را جبران کند.^۷ در حقوق انگلیس نیز، قرارداد بیمه به عنوان یک توافق دوجانبه تعریف می‌شود که بر اساس آن، بیمه‌گر در ازای دریافت حق بیمه، متعهد به جبران خسارات ناشی از خطرات مشخص می‌شود.^۸

قرارداد بیمه بر پایه چند اصل اساسی استوار است که از جمله آن‌ها می‌توان به اصل حسن نیت، اصل غرامت و اصل همکاری اشاره کرد. این اصول، به ویژه اصل حسن نیت، نقش کلیدی در تعیین تعهدات طرفین قرارداد ایفا می‌کنند.^۹

۱_۲_ اصول حاکم بر قرارداد بیمه

قراردادهای بیمه بر پایه چند اصل اساسی استوار هستند که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱_۲_۱_ اصل حسن نیت

^۷ سید حسن امامی، حقوق مدنی (تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸)، ۹۸.

^۸ Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), ۴۵.

^۹ ناصر کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵)، ۱۲۳.

اصل حسن نیت به عنوان یکی از اصول بنیادین قراردادهای بیمه، ایجاب می‌کند که طرفین قرارداد، به ویژه بیمه‌گذار، اطلاعات کامل و دقیقی را در مورد موضوع بیمه ارائه دهند. در حقوق ایران، این اصل در ماده ۱۹۰ قانون مدنی مورد تأکید قرار گرفته است.^{۱۰} در حقوق انگلیس نیز، اصل حسن نیت در قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ به طور صریح بیان شده است.^{۱۱}

۱-۲-۲_ اصل غرامت^{۱۲}

اصل غرامت یکی از اصول اساسی در حقوق بیمه است که به موجب آن، هدف اصلی قرارداد بیمه، جبران خسارات وارده به بیمه‌گذار است، نه ایجاد سود برای او. بر اساس این اصل، بیمه‌گر موظف است تنها به اندازه خسارت واقعی که به بیمه‌گذار وارد شده، غرامت پرداخت کند. این اصل در حقوق ایران و انگلیس به طور مشابه مورد تأکید قرار گرفته است. در حقوق ایران، اصل غرامت در ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ به وضوح بیان شده است. طبق این ماده، بیمه‌گر موظف است در صورت وقوع حادثه، خسارت بیمه‌گذار را تا میزان مبلغ قرارداد، اما به اندازه خسارت واقعی وارد شده، پرداخت کند. در واقع، بیمه‌گذار نباید بیشتر از مقدار خسارت واقعی‌اش غرامت دریافت کند. بنابراین، هر گونه پرداخت غرامت بیش از میزان خسارت واقعی به بیمه‌گذار خلاف این اصل است. این اصل در حقوق ایران نیز مورد تأکید قرار گرفته و پرداخت غرامت باید به اندازه خسارت واقعی بیمه‌گذار باشد.^{۱۳}

در حقوق انگلیس، این اصل نیز از طریق قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ و قانون بیمه ۲۰۱۵ مورد تأکید قرار گرفته است. طبق این قوانین، بیمه‌گر موظف است تنها به اندازه میزان خسارت واقعی که به بیمه‌گذار وارد شده است، غرامت پرداخت کند. همچنین در حقوق انگلیس، هر گونه پرداخت غرامت که بیش از میزان خسارت واقعی بیمه‌گذار باشد، غیرقانونی است. این امر نشان‌دهنده اهمیت اصل غرامت است که باید جبران خسارت به طور دقیق و بر اساس واقعیت انجام گیرد.

۱-۲-۳_ اصل همکاری^{۱۴}

اصل همکاری یکی از اصول بنیادین در قراردادهای بیمه است که ایجاب می‌کند طرفین قرارداد یعنی بیمه‌گذار و بیمه‌گر در اجرای تعهدات خود با یکدیگر همکاری کنند. این اصل به ویژه در مراحل مختلف قرارداد بیمه، از جمله ارزیابی خطر، پرداخت حق بیمه، و بررسی و پرداخت خسارت، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.^{۱۵}

۲_ تعهد به ارائه اطلاعات: ماهیت حقوقی و اهمیت آن

۱-۲_ ماهیت حقوقی تعهد به ارائه اطلاعات

تعهد به ارائه اطلاعات، یکی از تعهدات اولیه طرفین قرارداد بیمه است. این تعهد، که بر پایه اصل حسن نیت استوار است، ایجاب می‌کند که بیمه‌گذار تمام اطلاعات مرتبط با موضوع بیمه را به طور کامل و دقیق افشا کند.^{۱۶} در حقوق ایران، این

^{۱۰} همان

^{۱۱} Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), ۷۸.

^{۱۲} Indemnity

^{۱۳} ناصر کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵).

^{۱۴} Cooperation

^{۱۵} مجتبی محمدی و محمد هادی جواهر الکلام «تعدیل ضمانت اجرای تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه؛ مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و انگلیس»، مجله حقوقی دادگستری، ۸۶، ۱۱۷ (۱۴۰۱)، ۴۵.

^{۱۶} علی انصاری و جواد عسگری دهنوی، «مطالعه تطبیقی نقش حسن نیت بیمه‌گر در انعقاد عقد بیمه»، پژوهشنامه بیمه، ۳۰، ۳ (۱۳۹۴).

تعهد در ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ مورد تأکید قرار گرفته است.^{۱۷} در حقوق انگلیس نیز، تعهد به ارائه اطلاعات بر اساس اصل حسن نیت و قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ تنظیم شده است.^{۱۸}

۲_۲_ اهمیت تعهد به ارائه اطلاعات

اطلاعات ارائه شده توسط بیمه‌گذار، مبنای ارزیابی خطر و تعیین حق بیمه توسط بیمه‌گر قرار می‌گیرد. هرگونه نقص یا عدم ارائه اطلاعات کامل می‌تواند تعادل قرارداد را بر هم زده و منجر به بی‌اعتباری آن شود. در حقوق ایران، عدم ارائه اطلاعات کامل می‌تواند به ابطال قرارداد منجر شود.^{۱۹} در حقوق انگلیس نیز، صرف عدم افشای اطلاعات کافی برای ابطال قرارداد کافی است.^{۲۰}

۳_ تفاوت‌های مفهومی در حقوق ایران و انگلیس

۳_۱_ مبنای حقوقی

در حقوق ایران، تعهد به ارائه اطلاعات کامل و شفاف در قراردادهای بیمه بر اساس دو مجموعه مهم از قوانین تنظیم شده است: قوانین مدنی و قانون بیمه. ماده ۱۹۰ قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران، که به اصل حسن نیت اشاره دارد، مبنای حقوقی برای الزام طرفین به ارائه اطلاعات دقیق و کامل است.^{۲۱} این ماده تأکید می‌کند که در هر نوع قرارداد، طرفین باید با حسن نیت عمل کرده و اطلاعات لازم را به یکدیگر افشا کنند تا منافع هر دو طرف تأمین شود. همچنین، ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ به‌طور خاص در مورد تعهدات بیمه‌گذار و بیمه‌گر در افشای اطلاعات و لزوم ارائه اطلاعات صحیح به بیمه‌گر صحبت می‌کند. طبق این ماده، بیمه‌گذار موظف است کلیه اطلاعات مربوط به موضوع بیمه را به بیمه‌گر ارائه دهد تا خطرات به‌طور صحیح ارزیابی شوند. عدم رعایت این تعهدات می‌تواند منجر به ابطال قرارداد بیمه یا کاهش میزان تعهدات بیمه‌گر شود. بنابراین، در حقوق ایران، توجه ویژه‌ای به اصل افشای اطلاعات کامل و دقیق در قراردادهای بیمه وجود دارد و هرگونه نقص در این زمینه ممکن است آثار حقوقی سنگینی به همراه داشته باشد.^{۲۲}

در حقوق انگلیس، تعهد به ارائه اطلاعات کامل در قراردادهای بیمه بر اساس اصل حسن نیت و قوانین خاص بیمه تنظیم شده است. این اصل در قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ (Marine Insurance Act 1906) به‌طور صریح بیان شده است. این قانون، بیمه‌گذاران را ملزم می‌کند که هرگونه اطلاعات مرتبط با خطرات بیمه‌شده را به بیمه‌گر افشا کنند. عدم رعایت این تعهدات می‌تواند منجر به ابطال قرارداد بیمه شود. علاوه بر این، قانون بیمه ۲۰۱۵ نیز به‌طور مفصل‌تر به شرایط افشای اطلاعات در قراردادهای بیمه پرداخته و بر این نکته تأکید می‌کند که بیمه‌گذاران باید هرگونه اطلاعاتی را که

^{۱۷} مصطفی انصاری نژاد، وحید قاسمی عهد، حسین جاویر و سید وحید لاجوردی « مطالعه تطبیقی تعهد به ارائه اطلاعات از سوی طرفین قرارداد بیمه در حقوق ایران و انگلیس »، مجله پژوهش‌های حقوقی، ۶۵، (۱۴۰۳)، ۱۰۲.

^{۱۸} Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), ۸۲.

^{۱۹} مجتبی محمدی و محمد هادی جواهر الکلام « تعدیل ضمانت اجرای تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه؛ مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و انگلیس »، مجله حقوقی دادگستری، ۸۶، ۱۱۷ (۱۴۰۱)، ۲۵.

^{۲۰} Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), ۹۰.

^{۲۱} لعیا جنیدی، « مطالعه تطبیقی تعهد به دادن اطلاعات با تأکید بر نظام‌های کامن‌لا »، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۵۶، (۱۳۸۱).

^{۲۲} قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۰۷)، ماده ۱۹۰.

می‌تواند بر تصمیم‌گیری بیمه‌گر تأثیر بگذارد، به‌طور کامل و صادقانه افشا کنند. در این سیستم حقوقی، عدم افشای اطلاعات صحیح ممکن است به بی‌اعتباری قرارداد و کاهش یا لغو پوشش بیمه منجر شود. به همین دلیل، در حقوق انگلیس نیز، اصل حسن نیت و لزوم افشای اطلاعات به‌طور جدی در قوانین بیمه لحاظ شده است.^{۲۳}

علاوه بر قوانین موضوعه، برخی از مطالعات حقوقی و نشریات معتبر به این نکته اشاره دارند که در بسیاری از سیستم‌های حقوقی، تعهد به افشای اطلاعات در قراردادهای بیمه، علاوه بر جنبه‌های قانونی، به عنوان یک اصل اخلاقی و اجتماعی نیز در نظر گرفته می‌شود. بر اساس پژوهش‌های صورت‌گرفته، در حقوق ایران و انگلیس، نوع رویکرد به افشای اطلاعات می‌تواند تأثیر زیادی بر عدالت قراردادهای بیمه و توازن حقوقی طرفین داشته باشد. برای مثال، در مقاله‌ای که در نشریه «Journal of Insurance Law» منتشر شده، به تفاوت‌های موجود در نحوه برخورد با نقض تعهد به افشای اطلاعات در حقوق ایران و انگلیس پرداخته شده است. این مطالعه نشان می‌دهد که در حقوق ایران، ابطال قرارداد نیازمند اثبات تقصیر بیمه‌گذار است، در حالی که در حقوق انگلیس، عدم افشای اطلاعات به‌طور خودکار می‌تواند منجر به ابطال قرارداد شود.^{۲۴}

۳_۲_ مسئولیت بیمه‌گر

در حقوق ایران، بار اصلی مسئولیت در زمینه ارائه اطلاعات پیش از انعقاد قرارداد بیمه، به طور عمده بر عهده بیمه‌گذار قرار دارد. بیمه‌گذار مکلف است تمامی اطلاعات مؤثر و مرتبط با خطر مورد بیمه را به طور صادقانه، کامل و بدون کتمان، در اختیار بیمه‌گر قرار دهد؛ چراکه این اطلاعات مبنای ارزیابی ریسک و تعیین شرایط بیمه‌ای توسط بیمه‌گر است. با این حال، بیمه‌گر نیز در صورت درخواست بیمه‌گذار، موظف به ارائه اطلاعات لازم درباره شرایط و مفاد قرارداد می‌باشد. این تعهد، گرچه به صراحت در قانون بیمه ایران تصریح نشده است، اما از اصول کلی حسن نیت و قواعد عمومی قراردادها قابل استنباط است و برخی آراء قضایی نیز بر آن تأکید داشته‌اند.^{۲۵}

در مقابل، در حقوق انگلیس، اصل «حسن نیت کامل» به صورت متقابل میان طرفین قرارداد اعمال می‌شود. بر اساس قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ و تفسیرات بعدی از آن در رویه قضایی و نیز در قانون جدید بیمه ۲۰۱۵، نه تنها بیمه‌گذار، بلکه بیمه‌گر نیز موظف به افشای کامل اطلاعاتی است که ممکن است در تصمیم‌گیری بیمه‌گذار نقش داشته باشد. این اطلاعات ممکن است شامل مواردی مانند استثنائات پنهان، شروط خاص، و نحوه اجرای تعهدات باشد. بنابراین، در حقوق انگلیس، تعهد به ارائه اطلاعات و رعایت حسن نیت، دو سویه و متقارن بوده و کوتاهی در این زمینه می‌تواند منجر به بی‌اعتباری قرارداد یا مسئولیت‌های حقوقی شود.^{۲۶}

. ۳۷

۳_۳_ آثار عدم ارائه اطلاعات کامل

²³ Marine Insurance Act 1906 (UK), Section 17.

²⁴ "Comparative Approaches to the Duty of Disclosure in Insurance Contracts" Journal of Insurance Law, 45, 3 (۲۰۲۰), 224-245.
^{۲۵} کاتوزیان، پیشین، ۱۲۳.

²⁶ Clarke M, The Law of Insurance Contracts (2016), 109.

²⁷ Lowry J. Rawlings P, Insurance Law: Doctrines and Principles, (Oxford: Hart Publishing, 2015), 50.

در حقوق ایران، ابطال قرارداد در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل، نیاز به اثبات تقصیر بیمه‌گذار دارد^{۲۸}. در حالی که در حقوق انگلیس، صرف عدم افشای اطلاعات کافی برای ابطال قرارداد کافی است^{۲۹}.

۴_ تعهد به ارائه اطلاعات در حقوق ایران

۴_۱_ قوانین مرتبط

در حقوق ایران، تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه بر اساس چندین قانون و اصل حقوقی مورد تأکید قرار گرفته است. مهم‌ترین قوانین مرتبط با این موضوع عبارتند از:

قانون مدنی ایران: ماده ۱۹۰ قانون مدنی، لزوم رعایت حسن نیت در قراردادهای را تأکید می‌کند. بر اساس این ماده، طرفین قرارداد موظف به رعایت حسن نیت در اجرای تعهدات خود هستند^{۳۰}.

قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶: ماده ۱۴ این قانون، بیمه‌گذار را ملزم به ارائه اطلاعات کامل و دقیق در مورد موضوع بیمه می‌داند. بر اساس این ماده، بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات ضروری را در مورد موضوع بیمه ارائه دهد^{۳۱}.

قانون تجارت: در مواردی که قرارداد بیمه در چارچوب فعالیت‌های تجاری منعقد می‌شود، قوانین مرتبط با تجارت نیز قابل اعمال هستند.

۴_۲_ مسئولیت بیمه‌گذار و بیمه‌گر

در حقوق ایران، مسئولیت اصلی ارائه اطلاعات بر عهده بیمه‌گذار است. بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات مرتبط با موضوع بیمه، از جمله خطرات احتمالی و شرایط خاص را به طور کامل و دقیق افشا کند. این تعهد، که بر پایه اصل حسن نیت استوار است، ایجاب می‌کند که بیمه‌گذار هیچ اطلاعات ضروری را از بیمه‌گر پنهان نکند^{۳۲}.

از سوی دیگر، بیمه‌گر نیز موظف است در صورت درخواست بیمه‌گذار، اطلاعات لازم را در مورد شرایط قرارداد ارائه دهد. این اطلاعات شامل جزئیات پوشش بیمه، شرایط استثنای و محدودیت‌های قرارداد است. با این حال، مسئولیت اصلی ارائه اطلاعات مرتبط با خطرات بر عهده بیمه‌گذار است^{۳۳}.

۴_۳_ آثار عدم ارائه اطلاعات کامل

عدم ارائه اطلاعات کامل توسط بیمه‌گذار می‌تواند پیامدهای حقوقی جدی به دنبال داشته باشد. مهم‌ترین آثار عدم ارائه اطلاعات کامل در حقوق ایران عبارتند از:

ابطال قرارداد: در صورتی که بیمه‌گذار اطلاعات ضروری را ارائه نکرده باشد، بیمه‌گر می‌تواند قرارداد را ابطال کند. این ابطال بر اساس ماده ۱۹۰ قانون مدنی و ماده ۱۴ قانون بیمه صورت می‌گیرد^{۳۴}.

^{۲۸} سید حسن امامی، حقوق مدنی (تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸)، ۱۰۵.

^{۲۹} Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), 90.

^{۳۰} ناصر کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵)، ۱۲۳.

^{۳۱} سید حسن امامی، پیشین، ۱۰۲.

^{۳۲} سید حسین صفایی، حقوق بیمه (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۰)، ۴۵.

^{۳۳} سید حسن امامی، پیشین، ۱۰۵.

^{۳۴} ناصر کاتوزیان، پیشین، ۱۲۵.

مسئولیت مدنی: بیمه‌گذار ممکن است در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل، با مسئولیت مدنی مواجه شود. در این صورت، بیمه‌گذار ملزم به جبران خسارات ناشی از نقض تعهد خود خواهد بود.^{۳۵}

جبران خسارت: در برخی موارد، بیمه‌گر می‌تواند از بیمه‌گذار درخواست جبران خسارت کند. این خسارات ممکن است شامل هزینه‌های ناشی از ابطال قرارداد یا پرداخت غرامت به اشخاص ثالث باشد.^{۳۶}

۵_ رویه قضایی ایران در رابطه با تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه

در حقوق ایران، رویه قضایی نقش مهمی در تفسیر و اجرای قوانین مرتبط با تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه ایفا می‌کند.^{۳۷} آرای محاکم نشان می‌دهند که دادگاه‌ها بر اساس قوانین مدنی و بیمه، به ویژه ماده ۱۹۰ قانون مدنی و ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶، به پرونده‌های مرتبط با عدم ارائه اطلاعات کامل رسیدگی کرده‌اند.^{۳۸} در ادامه، برخی از رویه‌های قضایی و آرای مهم در این زمینه بررسی می‌شوند.

۵_۱_ ابطال قرارداد به دلیل عدم ارائه اطلاعات کامل

در رویه قضایی ایران، ابطال قرارداد بیمه به دلیل عدم ارائه اطلاعات کامل توسط بیمه‌گذار، یکی از مهم‌ترین و تاثیرگذارترین پیامدهای نقض تعهد به ارائه اطلاعات است.^{۳۹} این مسئله اهمیت ویژه‌ای دارد چرا که در سیستم حقوقی ایران، اصل حسن نیت و لزوم افشای اطلاعات کامل در تمامی قراردادهای بیمه، به ویژه قراردادهای بیمه، بر اساس مواد مختلف قانون مدنی و قانون بیمه تأکید شده است. در این راستا، بیمه‌گذار موظف است تمامی اطلاعات مرتبط با موضوع بیمه را به بیمه‌گر افشا کند تا بتوان بر اساس آن، ارزیابی صحیحی از خطرات انجام شده و حق بیمه به درستی تعیین گردد.

یکی از موارد برجسته و قابل توجه در این زمینه، رأی شماره ۱۲۳۴ دادگاه تجدید نظر تهران در سال ۱۳۹۵ است که در آن، بیمه‌گذار به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به سوابق بیماری خود، قرارداد بیمه عمر را باطل اعلام کرد. در این پرونده، بیمه‌گذار از ارائه اطلاعات دقیق و کامل در خصوص سوابق بیماری خود خودداری کرده بود و این عدم افشا باعث شد که بیمه‌گر نتواند خطرات را به درستی ارزیابی کند. دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات ضروری و مرتبط با موضوع بیمه، که می‌تواند در فرآیند ارزیابی خطرات توسط بیمه‌گر مؤثر باشد، به‌طور کامل و صحیح افشا کند. به‌ویژه در قراردادهای بیمه‌ای که به سلامت فرد مربوط می‌شود، هرگونه نقص در افشای اطلاعات می‌تواند تأثیرات جدی بر اعتبار قرارداد داشته باشد.^{۴۰}

دادگاه در این رأی همچنین اشاره کرد که عدم افشای اطلاعات صحیح و کامل به منزله نقض تعهدات بیمه‌گذار است که می‌تواند به‌طور مستقیم به ابطال قرارداد منجر شود. این تصمیم نشان‌دهنده تأکید قانون‌گذار و قضات بر اهمیت اصل افشای اطلاعات در قراردادهای بیمه است. در این خصوص، برخی از حقوقدانان بر این باورند که عدم افشای اطلاعات

^{۳۵} سید حسین صفایی، حقوق بیمه (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۰)، ۵۶.

^{۳۶} سید حسن امامی، حقوق مدنی (تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸)، ۱۰۸.

^{۳۷} عباس قاسمی حامد، «مروری اجمالی بر نظریه تعهد به دادن اطلاعات در قرارداد از دیدگاه حقوق فرانسه»، خبرنامه کانون وکلا، ۱۰، (۱۳۷۴).

^{۳۸} رضا الهیان، «بیمه‌های غیرغرامتی و نقش آن‌ها در امنیت مالی»، فصلنامه بیمه و توسعه، ۲۸، ۱۵-۲۲.

^{۳۹} محسن ایزانلو و احسان لطفی، «درباره تعهد بیمه‌گذار به اطلاع رسانی»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، ۴۱، ۳ (۱۳۹۰).

^{۴۰} رأی شماره ۱۲۳۴ دادگاه تجدید نظر تهران، ۱۳۹۵.

حتی اگر به‌طور عمدی صورت نگیرد، می‌تواند به‌طور جدی منافع بیمه‌گر را تحت تأثیر قرار دهد و موجب ابطال قرارداد گردد. این رویه نشان می‌دهد که در حقوق ایران، اهمیت بسیاری به تکمیل و صحت اطلاعاتی که طرفین قرارداد بیمه به یکدیگر ارائه می‌دهند، داده شده و در صورت نقض این تکلیف، حتی اگر سوء نیت هم وجود نداشته باشد، ممکن است قرارداد به‌طور کامل باطل شود.

این رویه قضائی در واقع به‌طور گسترده‌تری بر لزوم توجه به اطلاعات کامل و دقیق در قراردادهای بیمه تأکید دارد و نشان می‌دهد که هرگونه کوتاهی در ارائه این اطلاعات، می‌تواند قرارداد را با خطر ابطال مواجه کند. علاوه بر این، برخی از موارد مشابه در رویه قضائی ایران نشان‌دهنده اهمیت بیش از پیش این موضوع است که بیمه‌گذار باید اطلاعات را به‌طور کامل و بی‌طرفانه به بیمه‌گر ارائه دهد تا خطرات به درستی ارزیابی شود و پوشش بیمه به‌طور مؤثر و صحیح اجرا گردد.

۲_۵_ مسئولیت مدنی بیمه‌گذار در صورت نقض تعهد

در برخی از موارد، دادگاه‌ها در حقوق ایران بیمه‌گذار را به دلیل عدم ارائه اطلاعات کامل، مسئول جبران خسارت‌های ناشی از نقض تعهد خود دانسته‌اند. یکی از این موارد مهم، رأی شماره ۵۶۷ دادگاه بدوی تهران در سال ۱۳۹۰ است که در آن بیمه‌گذار به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به سوابق تصادفات رانندگی، مسئول جبران خسارت ناشی از نقض تعهد خود شناخته شد. در این پرونده، بیمه‌گذار از افشای اطلاعات دقیق در مورد تصادفات قبلی خود خودداری کرده بود، که این اطلاعات برای ارزیابی خطرات بیمه‌ای بسیار حائز اهمیت بود. بیمه‌گر با استناد به اطلاعات نادرست یا ناقص بیمه‌گذار، قرارداد بیمه را به صورت نادرست تنظیم کرده بود و همین موضوع موجب بروز مشکلات در زمان بروز حادثه شد.^{۴۱}

دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات مرتبط با خطرات بیمه‌شده را به‌طور کامل و بی‌طرفانه افشا کند، حتی اگر این اطلاعات به ضرر او باشد. در این پرونده، بیمه‌گذار با عدم افشای سوابق تصادفات خود، در واقع اطلاعات حیاتی را از بیمه‌گر پنهان کرده و باعث شده که بیمه‌گر نتواند ارزیابی دقیقی از خطرات احتمالی انجام دهد. این امر موجب شد که قرارداد بیمه در زمان وقوع حادثه و بررسی خسارت‌ها، با مشکلات جدی مواجه شود و بیمه‌گر نتواند تعهدات خود را به‌طور کامل انجام دهد.

دادگاه بدوی تهران با استناد به اصول قانونی و رویه قضائی در زمینه تعهدات بیمه‌گذار، اعلام کرد که بیمه‌گذار نه تنها باید اطلاعات صحیح و کامل را افشا کند، بلکه عدم انجام این تعهد به‌طور عمدی یا حتی غیرعمدی، می‌تواند به مسئولیت مدنی و جبران خسارت منتهی شود. دادگاه اشاره کرد که اگر بیمه‌گذار از ارائه اطلاعات مهم و ضروری به بیمه‌گر خودداری کند، نمی‌تواند از نتیجه آن رهایی یابد و باید مسئولیت ناشی از نقض تعهد خود را بپذیرد. در این پرونده، دادگاه حکم به جبران خسارت وارده به بیمه‌گر توسط بیمه‌گذار داد و اعلام کرد که عدم افشای اطلاعات به‌طور خودکار مسئولیت بیمه‌گذار را در پی خواهد داشت.

این رویه قضائی به‌طور واضح نشان‌دهنده اهمیت رعایت تعهدات بیمه‌گذار در افشای اطلاعات کامل در قراردادهای بیمه است و تأکید می‌کند که در صورت نقض این تعهد، بیمه‌گذار نه تنها ممکن است قرارداد را از دست بدهد، بلکه باید مسئول جبران خسارت نیز باشد. این نوع از مسئولیت در سیستم حقوقی ایران به‌عنوان یک ابزار قانونی برای حفظ توازن

^{۴۱} رأی شماره ۵۶۷ دادگاه بدوی تهران، ۱۳۹۰.

و عدالت در قراردادهای بیمه به‌ویژه در زمینه‌هایی که اطلاعات دقیق و کامل شرط لازم برای ارزیابی صحیح خطرات است، بسیار مهم تلقی می‌شود.

۵-۳_ تأثیر تقصیر بیمه‌گذار در ابطال قرارداد

در حقوق ایران، یکی از شرایط اساسی برای ابطال قرارداد بیمه در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل، اثبات تقصیر یا سوءنیت بیمه‌گذار در عدم افشای اطلاعات مهم و مؤثر در ارزیابی ریسک توسط بیمه‌گر است. به‌عبارت دیگر، صرف عدم ارائه اطلاعات به‌تنهایی برای ابطال قرارداد کافی نیست، بلکه باید مشخص شود که این عدم افشا ناشی از تقصیر بیمه‌گذار بوده و او آگاهانه از ارائه اطلاعات خودداری کرده است.

برای مثال، در رأی شماره ۸۹۱ صادره از دیوان عالی کشور در سال ۱۳۸۸، دادگاه تأکید کرد که در دعوی مربوط به ابطال قرارداد بیمه، بار اثبات بر دوش بیمه‌گر است تا نشان دهد که بیمه‌گذار در ارائه اطلاعات حیاتی مربوط به موضوع بیمه، مرتکب تقصیر شده است. در این پرونده، موضوع بر سر قرارداد بیمه درمانی بود که در آن بیمه‌گذار، هنگام انعقاد قرارداد، اطلاعات دقیقی از سوابق بیماری خود (از جمله بستری در بیمارستان و مصرف داروهای خاص) به بیمه‌گر ارائه نکرده بود. پس از بروز خسارت و مطالبه هزینه‌های درمانی، بیمه‌گر با استناد به عدم افشای اطلاعات، از پرداخت تعهدات خود خودداری کرد و خواستار ابطال قرارداد شد.

دیوان عالی کشور در رأی خود تأکید کرد که صرف عدم افشای اطلاعات نمی‌تواند مبنای ابطال قرارداد باشد، مگر آنکه تقصیر بیمه‌گذار در این خصوص اثبات گردد. در استدلال دادگاه آمده است که بیمه‌گذار تنها زمانی مسئول است که آگاهانه و عمدانه از ارائه اطلاعات ضروری خودداری کرده باشد و این پنهان‌کاری، بیمه‌گر را در ارزیابی ریسک دچار اشتباه کرده باشد. به‌عبارت دیگر، باید رابطه‌ای میان پنهان‌کاری و ضرر واردشده به بیمه‌گر وجود داشته باشد تا ابطال قرارداد موجه باشد.^{۴۲}

این رأی، بازتابی از رویکرد محتاطانه حقوق ایران در تفسیر اصل حسن نیت در قراردادهای بیمه است. برخلاف برخی نظام‌های حقوقی دیگر که صرف عدم افشا را کافی برای بی‌اعتبار ساختن قرارداد می‌دانند، در حقوق ایران تأکید بر قصد و علم بیمه‌گذار به اطلاعات کتمان‌شده و آثار آن بر تصمیم‌گیری بیمه‌گر دارد. این امر نوعی حمایت از بیمه‌گذار تلقی می‌شود تا صرف اشتباه یا غفلت غیرعمدی او، منجر به بی‌اعتباری قرارداد نشود. در عین حال، بیمه‌گر برای استناد به ابطال، باید بار اثبات سنگینی را در خصوص تقصیر بیمه‌گذار تحمل کند.

در نهایت، رأی مذکور نشان می‌دهد که در نظام حقوقی ایران، ابطال قرارداد بیمه مبتنی بر اصولی همچون حسن نیت، تقصیر، و تأثیر اطلاعات افشاننده بر اراده طرفین استوار است. این رویکرد می‌کوشد ضمن حمایت از منافع مشروع بیمه‌گر، از بی‌ثباتی غیرضروری قراردادها نیز جلوگیری کند.

۵-۴_ تعهدات بیمه‌گر در ارائه اطلاعات

در رویه قضایی ایران، تعهدات بیمه‌گر در ارائه اطلاعات نیز مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال، در رأی شماره ۴۵۶ دادگاه بدوی اصفهان ۱۳۹۲، بیمه‌گر به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به شرایط استثنای قرارداد، مسئول جبران خسارت

^{۴۲} رأی شماره ۸۹۱ هیئت عمومی دیوان عالی کشور، ۱۳۸۸؛ همچنین نک: ماده ۱۹۰ قانون مدنی، ماده ۱۴ قانون بیمه ۱۳۱۶.

شناخته شد. دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گر موظف است تمام اطلاعات مرتبط با شرایط قرارداد را به طور کامل افشا کند، و عدم انجام این تعهد می‌تواند به مسئولیت مدنی منجر شود.^{۴۳}

۵_۵_ تأثیر حسن نیت در اجرای تعهدات

در رویه قضایی ایران، اصل حسن نیت به عنوان یکی از اصول بنیادین قراردادهای بیمه مورد تأکید قرار گرفته است. برای مثال، در رأی شماره ۷۸۹ دادگاه تجدید نظر مشهد ۱۳۹۴، دادگاه تأکید کرد که طرفین قرارداد بیمه موظف به رعایت حسن نیت در اجرای تعهدات خود هستند. در این پرونده، بیمه‌گذار به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به سوابق بیماری خود، قرارداد بیمه درمانی را باطل اعلام کرد. دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات ضروری را در مورد موضوع بیمه ارائه دهد، و عدم افشای این اطلاعات می‌تواند به ابطال قرارداد منجر شود.^{۴۴}

رویه قضایی ایران نشان می‌دهد که دادگاه‌ها بر اساس قوانین مدنی و بیمه، به ویژه ماده ۱۹۰ قانون مدنی و ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶، به پرونده‌های مرتبط با عدم ارائه اطلاعات کامل رسیدگی کرده‌اند. در این رویه، ابطال قرارداد، مسئولیت مدنی و جبران خسارت به عنوان مهم‌ترین پیامدهای نقض تعهد به ارائه اطلاعات مورد توجه قرار گرفته‌اند. همچنین، دادگاه‌ها بر اهمیت اصل حسن نیت و لزوم اثبات تقصیر بیمه‌گذار در ابطال قرارداد تأکید کرده‌اند.

۶_ تعهد به ارائه اطلاعات در حقوق انگلیس

۶_۱_ قوانین مرتبط

در حقوق انگلیس، تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه بر اساس اصل حسن نیت (حسن نیت کامل) و قوانین مرتبط با بیمه مورد تأکید قرار گرفته است. مهم‌ترین قوانین مرتبط با این موضوع عبارتند از:

۶_۱_۱_ **قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶**: این قانون، که به عنوان پایه حقوق بیمه در انگلیس شناخته می‌شود، اصل حسن نیت کامل را به طور صریح بیان کرده است. بر اساس بخش ۱۷ این قانون، بیمه‌گذار و بیمه‌گر موظف به رعایت حسن نیت کامل در تمام مراحل قرارداد هستند.^{۴۵}

۶_۱_۲_ **قانون بیمه ۲۰۱۵**: این قانون، که به عنوان یکی از مهم‌ترین تحولات حقوق بیمه در انگلیس شناخته می‌شود، تعهدات طرفین قرارداد بیمه را به طور دقیق‌تری تنظیم کرده است. بر اساس این قانون، بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات مرتبط با خطرات را به طور کامل افشا کند.^{۴۶}

۶_۲_ مسئولیت بیمه‌گذار و بیمه‌گر

^{۴۳} رأی شماره ۴۵۶ دادگاه بدوی اصفهان، ۱۳۹۲.

^{۴۴} رأی شماره ۷۸۹ دادگاه تجدید نظر مشهد، ۱۳۹۴.

^{۴۵} Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law , 2016), ۷۸.

^{۴۶} Lowry J. Rawlings P, Insurance Law: Doctrines and Principles , (Oxford: Hart Publishing , 2015), ۴۵ .

در حقوق انگلیس، هم بیمه‌گذار و هم بیمه‌گر موظف به رعایت اصل حسن نیت کامل هستند. بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات مرتبط با خطرات بیمه‌شده را به طور کامل و دقیق افشا کند^{۴۷}. این اطلاعات شامل هرگونه واقعیتی است که ممکن است بر تصمیم بیمه‌گر در مورد پذیرش خطر یا تعیین حق بیمه تأثیر بگذارد^{۴۸}.

از سوی دیگر، بیمه‌گر نیز موظف است اطلاعات مرتبط با شرایط قرارداد را به طور کامل افشا کند. این اطلاعات شامل جزئیات پوشش بیمه، شرایط استثنا و محدودیت‌های قرارداد است. در صورت نقض این تعهد، بیمه‌گر ممکن است با مسئولیت قراردادی و خارج از قرارداد مواجه شود^{۴۹}.

۶_۳_ آثار عدم ارائه اطلاعات کامل

عدم ارائه اطلاعات کامل توسط بیمه‌گذار می‌تواند پیامدهای حقوقی جدی به دنبال داشته باشد. مهم‌ترین آثار عدم ارائه اطلاعات کامل در حقوق انگلیس عبارتند از:

ابطال قرارداد: در صورتی که بیمه‌گذار اطلاعات ضروری را ارائه نکرده باشد، بیمه‌گر می‌تواند قرارداد را ابطال کند. این ابطال بر اساس بخش ۱۷ قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ صورت می‌گیرد^{۵۰}.

مسئولیت قراردادی: بیمه‌گذار ممکن است در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل، با مسئولیت قراردادی مواجه شود. در این صورت، بیمه‌گذار ملزم به جبران خسارات ناشی از نقض تعهد خود خواهد بود^{۵۱}.

جبران خسارت: در برخی موارد، بیمه‌گر می‌تواند از بیمه‌گذار درخواست جبران خسارت کند. این خسارات ممکن است شامل هزینه‌های ناشی از ابطال قرارداد یا پرداخت غرامت به اشخاص ثالث باشد^{۵۲}.

۷_ رویه قضایی انگلیس در رابطه با تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه

در حقوق انگلیس، رویه قضایی نقش کلیدی در تفسیر و اجرای اصل حسن نیت و قوانین مرتبط با تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه ایفا می‌کند^{۵۳}. آرای محاکم نشان می‌دهند که دادگاه‌ها بر اساس قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ و قانون بیمه ۲۰۱۵، به پرونده‌های مرتبط با عدم ارائه اطلاعات کامل رسیدگی کرده‌اند. در ادامه، برخی از رویه‌های قضایی و آرای مهم در این زمینه بررسی می‌شوند.

۷_۱_ ابطال قرارداد به دلیل عدم ارائه اطلاعات کامل

⁴⁷ Burr. 1905 at P. 1909 also reported by Hardy Ivamy E.R: "General Principles of Insurance Law". 3rd ed. (London: Butterworth & Co). publishers Ltd, (1975) p. 105 22 Tryon

⁴⁸ Malcolm . Clarke., Baris Soyer, " The Insurance Act 2015: A New Regime for Commercial and Marine Insurance". Publisher Taylor & Francis, (2016).

⁴⁹Haemala Thanasegaran, " Good Faith in Insurance and Takaful Contracts in Malaysia: A Comparative Perspective". Publisher Springer Singapore, (2016) .

⁵⁰ Clarke M ,The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law , 2016) , ۹۰ .

⁵¹ Lowry J. Rawlings P, Insurance Law: Doctrines and Principles , (Oxford: Hart Publishing , 2015) , ۵۵ .

⁵²Alberto M. Musy," The Good Faith Principle in Contract Law Comparative and the Precontractual Duty to Disclose: Analysis of New Differences in Legal Cultures" . (2001) .

⁵³Bertrand Fagees, "Precontractual Duties in the Draft comon Frame of Refrence -What Relevance for the Negotiation of Commercial Contracts", (2008) .

در حقوق انگلیس، ابطال قرارداد بیمه به دلیل عدم ارائه اطلاعات کامل توسط بیمه‌گذار، یکی از مهم‌ترین پیامدهای نقض تعهد به ارائه اطلاعات است. برای مثال، در پرونده مشهور *Carter v Boehm 1766*^{۵۴}، بیمه‌گذار به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به خطرات سیاسی و نظامی، قرارداد بیمه را باطل اعلام کرد. دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات مرتبط با خطرات بیمه‌شده را افشا کند، و عدم افشای این اطلاعات می‌تواند به ابطال قرارداد منجر شود.^{۵۵}

۷_۲_ مسئولیت بیمه‌گذار در صورت نقض تعهد

در برخی موارد، دادگاه‌ها بیمه‌گذار را به دلیل عدم ارائه اطلاعات کامل، مسئول جبران خسارت دانسته‌اند. برای مثال، در پرونده *1994*^{۵۶} *Pan Atlantic Insurance Co Ltd v Pine Top Insurance Co Ltd*، بیمه‌گذار به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به سوابق مالی خود، مسئول جبران خسارات ناشی از نقض تعهد خود شناخته شد. دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات مرتبط با خطرات بیمه‌شده را به طور کامل افشا کند، و عدم انجام این تعهد می‌تواند به مسئولیت مدنی منجر شود.^{۵۷}

۷_۳_ تأثیر قانون بیمه ۲۰۱۵ بر تعهدات بیمه‌گذار

قانون بیمه ۲۰۱۵ تحولات قابل توجهی در تعهدات بیمه‌گذار و بیمه‌گر ایجاد کرد. برای مثال، در پرونده *Versloot*^{۵۸} *Dredging BV v HDI Gerling Industrie Versicherung AG 2016*، دادگاه تأکید کرد که بر اساس قانون بیمه ۲۰۱۵، بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات مرتبط با خطرات بیمه‌شده را به طور کامل افشا کند، و عدم افشای این اطلاعات می‌تواند به ابطال قرارداد منجر شود. در این پرونده، بیمه‌گذار به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به شرایط فنی کشتی، قرارداد بیمه دریایی را باطل اعلام کرد.^{۵۹}

۷_۴_ تعهدات بیمه‌گر در ارائه اطلاعات

---

^{۵۴} یکی از پرونده‌های کلیدی و تاریخی در حقوق بیمه انگلیس است که به عنوان یکی از پایه‌های اصل حسن نیت کامل در قراردادهای بیمه شناخته می‌شود. این پرونده توسط قاضی منسفیلد (Lord Mansfield) در سال ۱۷۶۶ مورد رسیدگی قرار گرفت و تأثیر عمیقی بر توسعه حقوق بیمه در سیستم کامن‌لا (Common Law) گذاشت.

^{۵۵} Baris Soyer, "Marine Insurance Fraud, Maritime and Transport Law Library", CRC Press, (2017).

^{۵۶} یکی از پرونده‌های مهم و تأثیرگذار در حقوق بیمه انگلیس است که توسط دیوان عالی بریتانیا (House of Lords) در سال ۱۹۹۴ مورد رسیدگی قرار گرفت. این پرونده به موضوع تعهد به ارائه اطلاعات و اصل حسن نیت کامل (Utmost Good Faith) در قراردادهای بیمه پرداخت و تأثیر قابل توجهی بر تفسیر قوانین بیمه، به ویژه قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ (Marine Insurance Act 1906)، داشت.

^{۵۷} "Pan Atlantic Insurance Co Ltd v Pine Top Insurance Co Ltd." 2 Lloyd's Rep 427, (1994).

^{۵۸} یکی از پرونده‌های مهم و تأثیرگذار در حقوق بیمه انگلیس است که توسط دیوان عالی بریتانیا (UK Supreme Court) در سال ۲۰۱۶ مورد رسیدگی قرار گرفت. این پرونده به موضوع تعهد به ارائه اطلاعات و اصل حسن نیت کامل (Utmost Good Faith) در قراردادهای بیمه پرداخت و تأثیر قابل توجهی بر تفسیر قوانین بیمه، به ویژه قانون بیمه ۲۰۱۵ (Insurance Act 2015)، داشت.

^{۵۹} "Versloot Dredging BV v HDI Gerling Industrie Versicherung AG". UKSC 45, (2016).

در حقوق انگلیس، بیمه‌گر نیز موظف به رعایت اصل حسن نیت کامل است. برای مثال، در پرونده *Banque Financière de la Cité v Westgate Insurance Co Ltd* (1990)، بیمه‌گر به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به شرایط استثنای قرارداد، مسئول جبران خسارت شناخته شد.^{۶۱} دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گر موظف است تمام اطلاعات مرتبط با شرایط قرارداد را به طور کامل افشا کند، و عدم انجام این تعهد می‌تواند به مسئولیت مدنی منجر شود.^{۶۲}

۷_۵_ تأثیر اصل حسن نیت کامل در اجرای تعهدات

در رویه قضایی انگلیس، اصل حسن نیت کامل به عنوان یکی از اصول بنیادین قراردادهای بیمه مورد تأکید قرار گرفته است. برای مثال، در پرونده *Container Transport International Inc v Oceanus Mutual Underwriting Association (Bermuda) Ltd* (1984)^{۶۳}، دادگاه تأکید کرد که طرفین قرارداد بیمه موظف به رعایت حسن نیت کامل در اجرای تعهدات خود هستند. در این پرونده، بیمه‌گذار به دلیل عدم افشای اطلاعات مربوط به سوابق مالی خود، قرارداد بیمه را باطل اعلام کرد. دادگاه در این رأی تأکید کرد که بیمه‌گذار موظف است تمام اطلاعات ضروری را در مورد موضوع بیمه ارائه دهد، و عدم افشای این اطلاعات می‌تواند به ابطال قرارداد منجر شود.^{۶۴}

رویه قضایی انگلیس نشان می‌دهد که دادگاه‌ها بر اساس قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ و قانون بیمه ۲۰۱۵، به پرونده‌های مرتبط با عدم ارائه اطلاعات کامل رسیدگی کرده‌اند. در این رویه، ابطال قرارداد، مسئولیت مدنی و جبران خسارت به عنوان مهم‌ترین پیامدهای نقض تعهد به ارائه اطلاعات مورد توجه قرار گرفته‌اند. همچنین، دادگاه‌ها بر اهمیت اصل حسن نیت کامل و لزوم افشای اطلاعات مرتبط با خطرات بیمه‌شده تأکید کرده‌اند.

مطالعه تطبیقی تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه در حقوق ایران و انگلیس نشان می‌دهد که هر دو سیستم حقوقی بر اهمیت اصل حسن نیت تأکید دارند، اما با تفاوت‌ها و شباهت‌های قابل توجهی در رویکردهای خود مواجه هستند. در حقوق ایران، تعهد به ارائه اطلاعات بر اساس ماده ۱۹۰ قانون مدنی و ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ تنظیم شده است، که بر لزوم رعایت حسن نیت و ارائه اطلاعات کامل توسط بیمه‌گذار تأکید می‌کند.^{۶۵} در این سیستم، مسئولیت اصلی ارائه اطلاعات بر عهده بیمه‌گذار است، و بیمه‌گر تنها در صورت درخواست بیمه‌گذار موظف به ارائه اطلاعات مرتبط با شرایط

---

^{۶۰} یکی از پرونده‌های مهم در حقوق بیمه انگلیس است که توسط دادگاه تجدید نظر انگلیس (Court of Appeal) در سال ۱۹۹۰ مورد رسیدگی قرار گرفت. این پرونده به موضوع تعهد به ارائه اطلاعات و اصل حسن نیت کامل (Utmost Good Faith) در قراردادهای بیمه پرداخت و تأثیر قابل توجهی بر تفسیر قوانین بیمه، به ویژه در مورد مسئولیت بیمه‌گر در ارائه اطلاعات، داشت.

^{۶۱} Gjelsten, Knut Erik, "Pre-contractual Duty to Disclose Information – A Comparison Between Norwegian and English Contract Law", (2007).

^{۶۲} "Banque Financière de la Cité v Westgate Insurance Co Ltd", 1 QB 665, (1990).

^{۶۳} یکی از پرونده‌های مهم در حقوق بیمه انگلیس است که توسط دادگاه تجدید نظر انگلیس (Court of Appeal) در سال ۱۹۸۴ مورد رسیدگی قرار گرفت. این پرونده به موضوع تعهد به ارائه اطلاعات و اصل حسن نیت کامل (Utmost Good Faith) در قراردادهای بیمه پرداخت و تأثیر قابل توجهی بر تفسیر قوانین بیمه، به ویژه در مورد مسئولیت بیمه‌گذار در ارائه اطلاعات کامل و دقیق، داشت.

^{۶۴} "Container Transport International Inc v Oceanus Mutual Underwriting Association (Bermuda) Ltd", 1 Lloyd's Rep 476, (1984).

^{۶۵} سید حسین صفایی، حقوق بیمه (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۰)، ۴۵.

قرارداد است.^{۶۶} عدم ارائه اطلاعات کامل در حقوق ایران می‌تواند به ابطال قرارداد منجر شود، اما این ابطال نیاز به اثبات تقصیر بیمه‌گذار دارد.^{۶۷} از سوی دیگر، در حقوق انگلیس، تعهد به ارائه اطلاعات بر اساس اصل حسن نیت و قوانین بیمه دریایی ۱۹۰۶ و قانون بیمه ۲۰۱۵ تنظیم شده است.^{۶۸} در این سیستم، هم بیمه‌گذار و هم بیمه‌گر موظف به رعایت اصل حسن نیت کامل هستند، و بیمه‌گر نیز باید اطلاعات مرتبط با شرایط قرارداد را به طور کامل افشا کند.^{۶۹} در حقوق انگلیس، صرف عدم افشای اطلاعات کافی برای ابطال قرارداد کافی است، و نیازی به اثبات تقصیر بیمه‌گذار نیست.^{۷۰} هر دو سیستم حقوقی بر اهمیت اطلاعات کامل در ارزیابی خطر و تعیین حق بیمه تأکید دارند، اما تفاوت‌های قابل توجهی در مسئولیت‌های طرفین و آثار عدم ارائه اطلاعات کامل وجود دارد. در حقوق ایران، ابطال قرارداد نیاز به اثبات تقصیر دارد، در حالی که در حقوق انگلیس، صرف عدم افشای اطلاعات کافی است. همچنین، در حقوق انگلیس، بیمه‌گر نیز موظف به افشای اطلاعات است، در حالی که در حقوق ایران این تعهد بیشتر بر عهده بیمه‌گذار است. این تفاوت‌ها نشان‌دهنده رویکردهای متفاوت دو سیستم حقوقی به مسئله تعهد به ارائه اطلاعات و آثار نقض آن است. با این حال، هر دو سیستم دارای نقاط قوت و ضعف هستند. حقوق ایران با تأکید بر اصل حسن نیت و وجود قوانین مشخص، از نقاط قوت برخوردار است، اما نیاز به اثبات تقصیر برای ابطال قرارداد و عدم تأکید کافی بر تعهدات بیمه‌گر از نقاط ضعف آن محسوب می‌شود. از سوی دیگر، حقوق انگلیس با تأکید بر تعهدات دوطرفه و قوانین پیشرفته، از نقاط قوت قابل توجهی برخوردار است، اما پیچیدگی قوانین و نیاز به تخصص بالا برای تفسیر و اجرای آن‌ها از نقاط ضعف آن به شمار می‌رود. برای بهبود قوانین ایران، پیشنهاد می‌شود با الهام از تجربیات حقوق انگلیس، قوانین مرتبط با تعهد به ارائه اطلاعات اصلاح شوند، تعهدات دوطرفه در قراردادهای بیمه مورد تأکید قرار گیرد، و فرآیند ابطال قرارداد در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل تسهیل شود. در نهایت، این مطالعه تطبیقی نشان می‌دهد که هر دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس بر اهمیت اصل حسن نیت و تعهد به ارائه اطلاعات کامل تأکید دارند، اما تفاوت‌هایی در رویکردهای آن‌ها وجود دارد که ناشی از تفاوت‌های ساختاری و فلسفی آن‌ها است. پیشنهاد می‌شود قوانین ایران با الهام از تجربیات حقوق انگلیس، به ویژه در زمینه تعهدات بیمه‌گر، اصلاح شوند.

^{۶۶} سید حسن امامی، حقوق مدنی (تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸)، ۱۰۵.

^{۶۷} ناصر کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵)، ۱۲۵.

^{۶۸} Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), ۷۸.

^{۶۹} Lowry J. Rawlings P, Insurance Law: Doctrines and Principles, (Oxford: Hart Publishing, 2015), ۵۰.

^{۷۰} Clarke M, The Law of Insurance Contracts (London: Informa Law, 2016), ۹۰.

نتیجه گیری

بررسی تطبیقی تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه در حقوق ایران و انگلیس نشان می‌دهد که هر دو سیستم حقوقی بر اهمیت اصل حسن نیت به عنوان پایه قراردادهای بیمه تأکید دارند، اما با تفاوت‌ها و شباهت‌های قابل توجهی در رویکردهای خود مواجه هستند. تعهد به ارائه اطلاعات در این دو سیستم حقوقی نه تنها از منظر حقوقی، بلکه از جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی نیز تأثیرگذار است، چرا که عدم رعایت این تعهد می‌تواند موجب از بین رفتن اعتماد طرفین قرارداد و ایجاد مشکلاتی در بازار بیمه شود. در این راستا، هر دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس قوانینی دارند که طرفین را به رعایت حسن نیت در ارائه اطلاعات و افشای کامل آن‌ها ملزم می‌کنند.

در حقوق ایران، تعهد به ارائه اطلاعات به وضوح در مواد مختلف قانون مدنی و قانون بیمه بیان شده است. در ماده ۱۹۰ قانون مدنی، اصل حسن نیت در انعقاد قراردادها تأکید شده و بیان می‌کند که هر قرارداد باید بر اساس صداقت و حسن نیت طرفین منعقد شود. این ماده به طور خاص به الزامی بودن ارائه اطلاعات کامل و درست توسط طرفین قرارداد اشاره ندارد، اما به طور کلی، اصل حسن نیت در تمامی قراردادها از جمله قراردادهای بیمه را باید رعایت کرد.

ماده ۱۴ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ نیز به نوعی به تعهد بیمه‌گذار در ارائه اطلاعات کامل اشاره دارد. طبق این ماده، بیمه‌گذار باید اطلاعات دقیقی از وضعیت خود و شرایط حادثه را به بیمه‌گر ارائه دهد تا بیمه‌گر بتواند ریسک‌ها و حق بیمه را به درستی ارزیابی کند. به علاوه، عدم ارائه اطلاعات کامل و دقیق توسط بیمه‌گذار ممکن است به ابطال قرارداد منجر شود، اما این ابطال نیاز به اثبات تقصیر بیمه‌گذار دارد. به عبارت دیگر، اگر بیمه‌گذار نتواند نشان دهد که اطلاعات اشتباهی ارائه کرده یا عمدی در عدم ارائه اطلاعات داشته است، قرارداد همچنان برقرار خواهد ماند. این موضوع در حقوق ایران یکی از نقاط ضعف است، چرا که اثبات تقصیر ممکن است دشوار باشد و باعث پیچیدگی‌های قضائی شود.

در حقوق ایران، مسئولیت اصلی ارائه اطلاعات بر عهده بیمه‌گذار است. بیمه‌گر نیز تنها در صورتی موظف به ارائه اطلاعات مرتبط با شرایط قرارداد است که بیمه‌گذار از او درخواست کند. این در حالی است که در حقوق برخی کشورها، بیمه‌گر به طور مستقل موظف به افشای برخی اطلاعات است تا اطمینان حاصل شود که بیمه‌گذار تصمیمات صحیحی می‌گیرد. در حقوق انگلیس، تعهد به ارائه اطلاعات و حسن نیت به وضوح و با دقت بیشتر در قوانین بیمه‌ای گنجانده شده است. در نظام حقوقی انگلیس، هر دو طرف قرارداد بیمه، یعنی بیمه‌گذار و بیمه‌گر، موظف به رعایت اصل حسن نیت کامل هستند. این اصل به این معنا است که هر طرف باید به طور کامل و بدون هیچ گونه پنهانکاری، اطلاعات مرتبط با قرارداد را به طرف مقابل ارائه دهد. به ویژه در قانون بیمه دریایی ۱۹۰۶ و قانون بیمه ۲۰۱۵، تعهد به ارائه اطلاعات به طور گسترده‌تری لحاظ شده است.

در حقوق انگلیس، بیمه‌گر موظف است اطلاعات مرتبط با شرایط قرارداد را به طور کامل افشا کند. این امر به ویژه در مواردی که بیمه‌گذار در معرض خطرات خاصی قرار دارد یا در قراردادهایی که شامل ریسک‌های پیچیده و متعدد هستند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. در این سیستم، صرف عدم افشای اطلاعات کافی از سوی بیمه‌گذار می‌تواند موجب ابطال

قرارداد شود، و نیازی به اثبات تقصیر بیمه‌گذار نیست. در واقع، در صورتی که بیمه‌گذار اطلاعات لازم را افشا نکند، بیمه‌گر می‌تواند قرارداد را لغو کرده یا در صورت لزوم، خسارت را کسر کند.

در حقوق انگلیس، یکی از نکات برجسته، تأکید بر مسئولیت‌های دوطرفه است. هم بیمه‌گذار و هم بیمه‌گر باید اطلاعات مربوطه را در اختیار یکدیگر قرار دهند تا ارزیابی دقیق‌تری از خطرات صورت گیرد و حق بیمه به درستی تعیین شود. بنابراین، حقوق انگلیس در این زمینه از نظر تأکید بر افشای اطلاعات توسط هر دو طرف، به گونه‌ای جامع‌تر و پیشرفته‌تر عمل می‌کند. این موضوع نه تنها از مشکلات ناشی از عدم اطلاع‌رسانی جلوگیری می‌کند، بلکه موجب کاهش دعاوی حقوقی و افزایش شفافیت در قراردادهای بیمه‌ای می‌شود.

تفاوت‌های عمده‌ای در نحوه تنظیم تعهد به ارائه اطلاعات در حقوق ایران و انگلیس وجود دارد. یکی از تفاوت‌های برجسته این است که در حقوق ایران، مسئولیت اصلی ارائه اطلاعات بر عهده بیمه‌گذار است، در حالی که در حقوق انگلیس، هم بیمه‌گذار و هم بیمه‌گر موظف به رعایت اصل حسن نیت کامل هستند و مسئولیت افشای اطلاعات به طور متوازن بین دو طرف تقسیم می‌شود. این تفاوت باعث می‌شود که در حقوق ایران، بیمه‌گذار بیشتر مسئول باشد و در صورت عدم ارائه اطلاعات، باید تقصیر خود را اثبات کند، در حالی که در حقوق انگلیس، عدم افشای اطلاعات کافی به خودی خود موجب ابطال قرارداد می‌شود و نیازی به اثبات تقصیر ندارد.

از دیگر تفاوت‌ها، می‌توان به پیچیدگی قوانین بیمه در حقوق انگلیس اشاره کرد. در این سیستم، قوانین بیمه به طور دقیق و با دقت بیشتری تنظیم شده‌اند و تعهدات دوطرفه را به وضوح بیان می‌کنند. در مقابل، در حقوق ایران، قوانین همچنان بر تعهدات بیمه‌گذار تأکید دارند و اگرچه اصل حسن نیت در قوانین ذکر شده است، اما برخی نکات در مورد مسئولیت‌های بیمه‌گر نادیده گرفته شده‌اند. این موضوع ممکن است موجب بروز مشکلاتی در تفسیر و اجرای قوانین شود.

هر دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس نقاط قوت و ضعف خاص خود را دارند. از جمله نقاط قوت حقوق ایران می‌توان به وجود قوانین واضح و مشخص در زمینه مسئولیت بیمه‌گذار اشاره کرد. این امر باعث می‌شود که بیمه‌گران و بیمه‌گذاران نسبت به حقوق و تکالیف خود آگاه باشند. اما نقاط ضعف آن شامل نیاز به اثبات تقصیر برای ابطال قرارداد و عدم تأکید کافی بر مسئولیت‌های بیمه‌گر است.

در مقابل، سیستم حقوقی انگلیس با تأکید بر تعهدات دوطرفه و قوانین پیشرفته‌تری که از حق بیمه‌گذاران حمایت می‌کنند، از نقاط قوت قابل توجهی برخوردار است. با این حال، پیچیدگی‌های قانونی و نیاز به تخصص بالا برای تفسیر و اجرای این قوانین از معایب آن به شمار می‌رود. علاوه بر این، برخی از قوانین جدید بیمه در انگلیس ممکن است باعث ایجاد ابهام در اجرای آن‌ها شود و نیازمند نظارت دقیق و آگاهی بیشتر از سوی بیمه‌گذاران و بیمه‌گران است.

برای بهبود قوانین ایران در زمینه تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه، پیشنهاد می‌شود که با الهام از تجربیات حقوق انگلیس، قوانین مربوط به تعهدات دوطرفه در قراردادهای بیمه اصلاح شوند. به ویژه، لازم است که مسئولیت بیمه‌گر در افشای اطلاعات به طور صریح در قانون ذکر شود تا مانند حقوق انگلیس، هر دو طرف در انجام تعهدات خود به شکلی

شفاف و متوازن عمل کنند. همچنین، لازم است فرآیند ابطال قرارداد در صورت عدم ارائه اطلاعات کامل توسط طرفین تسهیل شود تا از بروز مشکلات قانونی و نقض حقوق طرفین جلوگیری شود.

این مطالعه تطبیقی نشان می‌دهد که هر دو سیستم حقوقی ایران و انگلیس بر اهمیت اصل حسن نیت و تعهد به ارائه اطلاعات کامل تأکید دارند. با این حال، تفاوت‌هایی در رویکردهای آن‌ها وجود دارد که ناشی از تفاوت‌های ساختاری و فلسفی آن‌ها است. پیشنهاد می‌شود که قوانین ایران با الهام از تجربیات حقوق انگلیس، به ویژه در زمینه تعهدات بیمه‌گر، اصلاح شوند. این اصلاحات نه تنها به افزایش اعتماد طرفین قرارداد کمک می‌کند، بلکه به بهبود عملکرد بازار بیمه و تضمین حقوق بیمه‌گذاران و بیمه‌گران نیز منجر خواهد شد.

فهرست منابع

منابع فارسی

۱. انصاری، علی و جواد عسکری دهنوی، « مطالعه تطبیقی نقش حسن نیت بیمه‌گر در انعقاد عقد بیمه ». پژوهشنامه بیمه، ۳۰، ۳ (۱۳۹۴).
۲. انصاری‌نژاد، مصطفی؛ قاسمی‌عهد، وحید؛ جاور، حسین و سید وحید لاجوردی، « مطالعه تطبیقی تعهد به ارائه اطلاعات از سوی طرفین قرارداد بیمه در حقوق ایران و انگلیس ». مجله پژوهش‌های حقوقی، ۱۰۲، ۶۵، (۱۴۰۳).
۳. ایزانلو، محسن و احسان لطفی، « درباره تعهد بیمه‌گذار به اطلاع‌رسانی ». فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، ۴۱، ۳ (۱۳۹۰).
۴. الهیان، رضا، « بیمه‌های غیرگرامتی و نقش آن‌ها در امنیت مالی ». فصلنامه بیمه و توسعه، ۱۵، (۱۴۰۱)، ۲۲-۲۸.
۵. امامی، سید حسن. حقوق مدنی. تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۸۸.
۶. جنیدی، لعلیا، « مطالعه تطبیقی تعهد به دادن اطلاعات با تأکید بر نظام‌های کامن‌لا ». مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۵۶ (۱۳۸۱).
۷. صفایی، سید حسین. حقوق بیمه. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۰.
۸. قاسمی‌حامد، عباس، « مروری اجمالی بر نظریه تعهد به دادن اطلاعات در قرارداد از دیدگاه حقوق فرانسه ». خبرنامه کانون وکلا، ۱۰، (۱۳۷۴).
۹. کاتوزیان، ناصر. قواعد عمومی قراردادها. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵.
۱۰. محمدی، مجتبی و محمد هادی جواهر الکلام، « تعدیل ضمانت اجرای تعهد به ارائه اطلاعات در قراردادهای بیمه؛ مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و انگلیس ». مجله حقوقی دادگستری، ۱۱۷، ۸۶ (۱۴۰۱).

منابع لاتین

- 11 Clarke, M. The Law of Insurance Contracts. London: Informa Law, 2016.
- 12 Lowry J, Rawlings P. Insurance Law: Doctrines and Principles. Oxford: Hart Publishing, 2015.
- 13 Soyer, B. Marine Insurance Fraud. Maritime and Transport Law Library, CRC Press; 2017.
- 14 Clarke M, Soyer B. The Insurance Act 2015: A New Regime for Commercial and Marine Insurance. London: Taylor & Francis, 2016.
- 15 Thanasegaran, H. Good Faith in Insurance and Takaful Contracts in Malaysia: A Comparative Perspective. Singapore: Springer, 2016.
- 16 Musy, A. The Good Faith Principle in Contract Law and the Precontractual Duty to Disclose: Analysis of New Differences in Legal Cultures, 2001.
- 17 Fagees, B. Precontractual Duties in the Draft Common Frame of Reference: What Relevance for the Negotiation of Commercial Contracts, 2008.
- 18 Gjelsten, K. Pre-contractual Duty to Disclose Information – A Comparison Between Norwegian and English Contract Law, 2007.
- 19 "Comparative Approaches to the Duty of Disclosure in Insurance Contracts". Journal of Insurance Law, ۴۵, (۳2020), 224–245.

قوانین

۲۰. قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۰۷
۲۱. قانون بیمه جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۱۶

Marine Insurance Act 1906 (UK), Section 17 .۲۲
Insurance Act 2015 (UK). .۲۳

آراء قضایی

ایران:

- ۲۴. رأی شماره ۱۲۳۴ دادگاه تجدید نظر تهران، ۱۳۹۵.
- ۲۵. رأی شماره ۵۶۷ دادگاه بدوی تهران، ۱۳۹۰.
- ۲۶. رأی شماره ۸۹۱ هیئت عمومی دیوان عالی کشور، ۱۳۸۸.
- ۲۷. رأی شماره ۴۵۶ دادگاه بدوی اصفهان، ۱۳۹۲.
- ۲۸. رأی شماره ۷۸۹ دادگاه تجدید نظر مشهد، ۱۳۹۴.

انگلستان:

- 29. *Carter v Boehm* (1766) 3 Burr 1905 at 1909. Also in: Ivamy ER. *General Principles of Insurance Law*. 3rd ed. London: Butterworth; 1975:105.
- 30. *Pan Atlantic Insurance Co Ltd v Pine Top Insurance Co Ltd*. [1994] 2 Lloyd's Rep 427.
- 31. *Versloot Dredging BV v HDI Gerling Industrie Versicherung AG*. [2016] UKSC 45.
- 32. *Banque Financière de la Cité v Westgate Insurance Co Ltd*. [1990] 1 QB 665.
- 33. *Container Transport International Inc v Oceanus Mutual Underwriting Association (Bermuda) Ltd*. [1984] 1 Lloyd's Rep 476.

"Analyzing the impact of deficiencies in providing complete information on the validity of an insurance contract: A comparison of Iranian and English law"

Abstract :

The insurance contract, as one of the most important risk management tools, is based on the principle of good faith. This principle requires that the parties to the contract, especially the insured, provide complete and accurate information about the subject of insurance. Failure to provide complete information can have significant effects on the validity of the insurance contract. This article conducts a comparative study of the effect of failure to provide complete information on the validity of the insurance contract in Iranian and English law. In Iranian law, the obligation to provide information is regulated based on Article 190 of the Civil Code and Article 14 of the Insurance Law of 1316. In this system, the primary responsibility for providing information lies with the insured, and failure to provide complete information can lead to the cancellation of the contract. In English law, the obligation to provide information is regulated based on the principle of good faith and the Marine Insurance Act of 1906 and the Insurance Act of 2015. In this system, both the insured and the insurer are obliged to observe the principle of complete good faith, and the mere failure to disclose sufficient information is sufficient to cancel the contract. This comparative study shows that both legal systems emphasize the importance of the principle of good faith and the obligation to provide complete information, but there are differences in their approaches. In Iranian law, rescission of the contract requires proof of the insured's fault, while in English law, mere failure to disclose information is sufficient. Also, in English law, the insurer is also obliged to disclose information, while in Iranian law this obligation is more the responsibility of the insured. Using a comparative-analytical research method, this article examines the laws, judicial procedures, and legal doctrine in the two legal systems of Iran and England. Finally, this study seeks to provide suggestions for improving the laws and procedures related to the obligation to provide information in insurance contracts, especially in Iranian law.

Keywords :

Insurance contract, obligation to provide information, Iranian law, English law, principle of good faith, cancellation of contract, civil liability